

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1994/77

Karar Sayısı : 1995/24

Karar Günü : 28.6.1995

R.G. Tarih-Sayı :15.05.1996-22637

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Danıştay 10. Dairesi

İTİRAZIN KONUSU : 23 Mart 1879 günlü, "İhtira Beratı Kanunu"nın 3. maddesinde yer alan "... terkiyatı saydelaniyeye ve her nevi edviye ve mualecata ... dair layihalar için berat itası caiz olmaz" kuralının Anayasa'nın 2., 5., 10. ve 27. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

"Bio-psikososyal fenomenlerin gerçekleştirilmesi için yılan zehirlerinden elde edilen bir çeşit kimyevi terkiyatın geliştirilmesi" konusundaki ihtira beratı istemini reddeden Sanayi ve Ticaret Bakanlığı işleminin iptali ve İhtira Beratı Yasası'nın Anayasa'ya aykırı olduğu savıyla, Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması istemi ile Ankara İdare Mahkemesi'nde açılan davada, Ankara 1 Nolu İdare Mahkemesi'nin davacının Anayasa'ya aykırılık savını ciddî görmeyerek davayı reddeden kararı, Danıştay 10. Dairesi'nce onanmış; karar düzeltme istemi üzerine aynı Dairece, İhtira Beratı Yasası'nın 3. maddesinin yukarıya alınan bölümünün Anayasa'nın 2., 5., 10. ve 27. maddelerine aykırı olduğu kanısına varılarak bu kuralın iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İptali istenen Yasa Kuralı

23.3.1879 tarihli "İhtira Beratı Yasası"nın iptali istenen ibareyi de içeren 3. maddesi şöyledir :

"Madde 3- Evvelâ terkiyatı saydelaniyeye ve her nevi edviye ve mualecata ve saniyen umuru maliyeye ve muamelâtı sarrafiyeye dair lâyhalar için berat itası caiz olamaz."

B- İlgili Yasa Kuralları

İhtira Beratı Yasası'nın konuyla ilgili kuralları şunlardır:

1- "Madde 1- Hiref ve sanayie dair her nevi ihtiraat ve keşfiyat ve ıslahattan istifade hakkı mucit ve kâşif ve muslihlere aittir ve bu haktan istifade mevaddı âtivede tayin olunan müddetler ile meşrut olmak üzere tarafı devletten berat itası ile tasdik olunur."

2- "Madde 2- Sanayice yeniden bir netice ve eser vücuda getirmek ve bunların husulü için vesaiti cedide ihdas veyahut malûm olan vesaiti bir sureti cedidede istimal eylemek muhteriattan addolunur."

3- "Madde 36- Evvelâ keşif ve ihtira olunan şey nevicat olmadığı saniyen 3 üncü madde hükmünce berat itasına salih bulunmadığı salisen sırf nazariyat ve ameliyattan ibaret olup sanayie sureti sarfı gösterilmeyen usul ve kavait ve keşfiyat ve tashihatı mücerrede üzerine berat verilmiş olduğu rabian emniyeti umumiye ve nizamı memleketi muhil ve âdap ve ahlâka ve kavanini mevzuaya muhalif bulunduğu hamisen asıl ihtira olunduğu beyan olunan şeyin gayri hakkında sahte bir nam ile hilekârane berat istihsal kılındığı sadisen berata merbut tarifname ihtiran icrası için kâfi olmadığı veyahut sureti istimalini mükemmelen ve hakikaten mutazammın bulunmadığı sabian 23 üncü madde ahkâmına muhalif berat istihsal edildiği halde bu misillü beratlar münfesi ve keenlemyekün addolunur ve işbu 26 ncı maddenin 4 üncü fıkrasıyla 3 üncü fıkrasında beyan olunan şeylerin imal veya fûruhtundan terettüp edecek mücazat başkaca icra kılınır ve re'sen verilmiş olan berata ait olmayan tadilât ve ıslâhat ve ilâvat ve tasdiknameleri dahi hükümsüz kalır."

C- İtiraza Dayanak Yapılan Anayasa Kuralları

İtiraz yoluna başvuran Dairenin dayandığı Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "MADDE 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

3- "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

4- "MADDE 27.- Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.

Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla

25.10.1994 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Yasa kurallarıyla, dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Yasa'nın Anlam ve Kapsamı

23.3.1879 günlü, İhtira Beratı Yasası, 1844 tarihli Fransız İhtira Beratı Yasası'ndan kimi değişiklikler yapılarak alınmıştır. Yasa'nın 1. ve 2. maddelerinde ihtira beratının tanımları ve nelere ihtira beratı verileceğini düzenlenmiş, 3. maddesinde ise eczacılığa ait bileşimler ile deva ve ilâçların berat korumasından yararlanamayacağı öngörülmüştür.

İhtira Beratı Yasası'nın 2. maddesine göre, bir buluşa berat verilmesi için buluşun yeni, sınaî alana uygulanabilir olması ve yaratıcılık özelliği taşıması gerekir. Bir buluşun bu nitelikleri taşıması üzerine idareye başvurulur. Yapılan inceleme sonucunda ihtira beratı verilmesiyle, sahibi "patentten doğan" tekel niteliğinde bir mutlak hakka sahip olur. Bu hak, sahibine, patent konusu buluşun ekonomik olarak değerlendirilme tekelini (5, 10 ya da 15 yıl) süreli olarak sağlar. Patent konusu buluşun üçüncü kişilerce patent sahibinin izni olmadan üretilmesi, pazarlanması, piyasaya sunulması, kullanılması, sayılan amaçlar için ithâl edilmesi ve üzerinde zilyedlik tesis edilmesi yasaktır. Bu haktan üçüncü kişilerin yararlanabilmesi, berat sahibinin bu hakkını devretmesi, rızasıyla kullanmaya yetkili kılınması veya üçüncü kişiye böyle bir kullanımı tanımak zorunda kalması ile olanaklıdır. Yasaya, ahlâka, kamu düzenine aykırı olan buluşlar (İhtira Beratı Yasası Madde 36) ile eczacılığa ait bileşimler, her çeşit deva ve ilaçlar (Madde 3) yenilik ve sanayiye uygulanabilirlik niteliğini taşısa bile berat himayesinden yararlanamaz.

Eczacılığa ilişkin bileşimlere ve ilâçlara ihtira beratı verilmeme kuralına ilk olarak 1844 tarihli Fransız İhtira Beratı Yasası'nda rastlanmaktadır. Gerekçesi, özetle, "toplum sağlığı konusunda, bir patentin yeterliliği hakkında, gerçekte yetersiz ve hattâ tehlikeli olan ilâcın iyileştirme gücü için güvence vermenin riskinden saf kişiler korunmalıdır.." biçimindedir. Bu gerekçeyle ilâca berat verilmemesi kuralı uzun yıllar, Türkiye dahil pek çok Avrupa ülkesi yasalarında yer almıştır. Bugün dünyada Arjantin, Brezilya, Hindistan, Pakistan, Türkiye'de ilâca berat koruması bulunmamaktadır. 27.6.1995 günlü, Resmî Gazete'de yayımlanan 24.6.1995 günlü, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin geçici 4. maddesi ile tıbbî ve veteriner ilâç üretim usûlleri ve ürünlerine berat belgesi ile sağlanan korumanın 1.1.2000 yılında başlayacağı, başlama tarihinin Bakanlar Kurulu kararı ile beş yıl süreyle ertelenebileceği, tıbbî ve veteriner ilâç ürünlerine bu KHK kapsamındaki berat belgesi ile sağlanan korumanın 1.1.2005'de başlayacağı kabûl edilmiştir.

İlâç sanayiini geliştirdikten, buluş yapacak düzeye geldikten sonra makûl bir geçiş süresi sonunda ilâçta patent koruması olmalıdır.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Danıştay 10. Dairesi'nin kararında, İhtira Beratı Yasası'nın 3. maddesindeki düzenleme ile, özellikle milletlerarası ilişkilerin günümüzde ulaştığı boyut ve ilâç endüstrisinin geliştiği

lkelerdeki korumalar dikkate alındığında tekellemeye ve fiyat artışlarına engel olunamadığı gibi farmakolojik araştırmalar ve bu alandaki araştırma sonuçlarıyla elde edilecek ilerlemelerin de önemli lde engellendiğı, kamu yararına aykırı hle geldiğı, aynı hukuksal konumdaki kişiler arasında yalnızca ihtira konularının farklı olması nedeniyle ayırım yapıldığı; böylece haklı bir sebebe dayanmaksızın eşitsizlik yaratıldığı ve araştırma özgürlüğünün özünün zedelendiğı, yasalar önünde eşitlik ilkesine ve Anayasa'nın 10. maddesine aykırılık oluturulduğı ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik, mutlak anlamda bir eşitlik olmayıp, haklı nedenlerin varlığı durumunda farklı uygulamalara olanak veren bir ilkedir. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağı olacağı anlamına gelmez. Durum ve konumlardaki farklılık, hukuksal özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar ve kuruluşlar için değıik kuralları ve değıik uygulamaları gerekli kılar. Aynı durumda olanlar için ayrı düzenleme Anayasa'ya aykırılık oluşturur. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayanılarak değıik kurallara bağı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluurmaz. Anayasa'da amaçlanan eşitlik eylemli değıl hukuksal eitliktir. Aynı hukuksal durumların aynı, ayrı hukuksal durumların ayrı kurallara bağı tutulması Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesine uygun der. Kişisel nitelikleri ve durumları aynı olanlar arasında yasalara konulan kurallara değıik uygulamalar yapılmaz. Kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarda farklı uygulamalar getirilmesinde, eşitlik ilkesinin zedelendiğı sonucu çıkarılmaz.

İhtira Beratı Yasası'na göre, yenilik özelliğı taşıyan ve sanayiye uygulanabilen her türlü bulua berat verilmesine karşın itiraz konusu kural uyarınca ila verilmemektedir. İlcın, insan ve toplum sağığı yönünden önemi tartışmasızdır. Kişi yararıyla toplum yararının karılatığı durumlarda toplum yararının üstün tutulması doğıaldır. Toplum yararına dayanılarak ayırım yapılması eşitlik ilkesinden ayrılmanın haklı nedenidir.

Bu nedenlerle, Yasa'nın 3. maddesindeki itiraz konusu kural Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değıldir. İtirazın reddi gerekir.

İtiraz yoluna başvuran Danıştay 10. Dairesi İhtira Beratı Yasası'nın 1879 yılında düzenlendiğini, o tarihlerdeki toplum düzeyinde ilaca ihtira beratı verilmesinde kamu yararı bulunduğunu, şimdi ise Yasa'nın kamu yararını karılayamadığını, bulu sahibinin zarar gördüğünü belirterek kuralın Anayasa'nın 2. maddesine aykırılığı nedeniyle iptalini istemiştir.

Anayasa'nın 2. maddesindeki "hukuk devleti" ilkesi gereğince, yasama işlemlerinin kişisel yararları değıl kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla yapılması zorunludur. Bir kuralın Anayasa'ya aykırılık sorunu çözümlenirken "kamu yararı" konusunda Anayasa Mahkemesi'nin yapacağı inceleme yasanın yalnızca kamu yararı amacıyla yapılıp yapılmadığını araştırmaktır. Yasa ile kamu yararının gerçekleşip gereklemeyeceğini denetlemek anayasa yargısıyla bağıdamaz. Çünkü, bir yasanın kamu yararını gerçekleştirip, gerekletirmedeğı veya ülke gereksinimlerine uygun olup olmadeğı bir siyasî tercih sorunudur ve yasakoyucunun takdirine aittir. Bu nedenle, Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık savı yerinde değıldir. İptal isteminin bu yönden de reddi gerekir.

Anayasa'nın 5. maddesinde, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlamak Devletin gleri arasında sayılmakta, 27. maddenin birinci fıkrasında ise "Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir." denilmektedir.

Esas Sayısı : 1994/77
Karar Sayısı : 1995/24

İlâca ihtira beratı verilemeyeceğine ilişkin kuralın Anayasa'nın 27. ve 5. maddeleriyle bir ilgisi bulunmamaktadır.

VI- SONUÇ

23.3.1879 (10.3.1296; 11 Rebiülâhir 1297) günlü, İhtira Beratı Kanunu'nun 3. maddesinin "... terkipatı seydelaniyeye ve her nevi edviye ve mualecata ..." bölümünün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Selçuk TÜZÜN'ün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

28.6.1995 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Samia AKBULUT
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/77

Karar Sayısı : 1995/24

İhtira Beratını tanımlayan ve nelere verileceğini düzenleyen Yasa'nın 1. ve 2. maddelerinden sonra, eczacılığa ait bileşimler ile deva ve ilaçların berat korunmasından yararlanamayacağı 3. maddede belirtilmiştir. Bu hüküm eczacılıkla ilgili ve tedaviye yönelik her türlü ilaca ve üretim usulüne ihtira beratı verilmesini engellemektedir. İhtira Beratı Yasası ile sahibine belirli bir süre ile sınırlı olarak fikir eserlerinin sonuçları üzerinde hak tanınmakta, teknik bir eser meydana getiren yaratıcıya hukuk düzeni içinde gerekli koruma sağlanmaktadır.

Hukuk devletinde yasaların çıkarılması için kamu yararının bulunması zorunludur. Çıkarıldığında kamu yararına dayanan bir yasa sonradan koşulların değişmesi ile bu yararı karşılayamıyorsa Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olur. Kuralların fertler arasında mümkün olduğunca fırsat eşitliğini sağlaması gerekir.

Anayasa'nın 27. maddesi ile güvence altına alınan bilim ve sanat özgürlüğünün doğal sonucu araştırma neticesi ve buluşların korunmasıdır.

İnsanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli koşulların hazırlanması Devletin temel amaç ve görevi olduğu Anayasa'nın 5. maddesinde belirtilmiştir.

Hukuksal açıdan kişisel nitelik ve durumları aynı olanlara yasalarla değişik uygulama getirilmesini ve ayırımı Anayasa'nın 10. maddesi engellemektedir.

İtiraz konusu kural haklı bir nedene dayanmaksızın fırsat eşitsizliği yaratıp, araştırma özgürlüğünün özünü zedeleyerek farmakolojik araştırmaları ve sonuçları ile elde edilecek ilerlemeleri büyük ölçüde engellediğinden kamu yararına aykırı hale gelmiştir.

Belirlenen nedenlerle, İhtira Beratı Kanunu'nun 3. maddesinde yer alan "... terkipatı saydelaniyeye ve her nevi edviye ve mualecata ... dair layihalar için berat itası caiz olamaz." hükmünün Anayasa'nın 2., 5., 10., 27. ve 35. maddelerine aykırı olduğu kanısına vardığımdan, çoğunluğun itirazın reddine dair görüşüne katılmıyorum.

Üye

Selçuk TÜZÜN